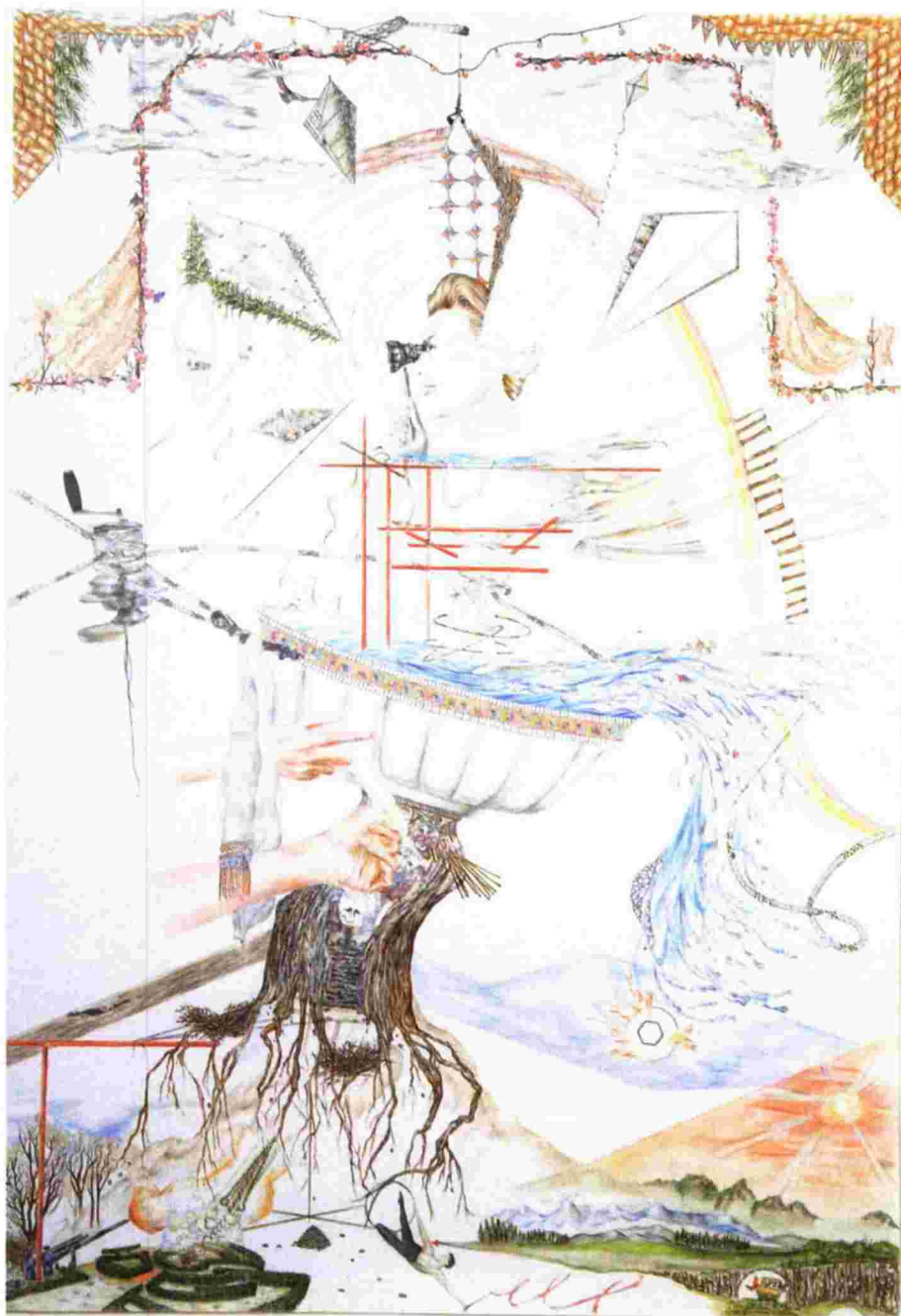

Γκρεμός και ρέμα στη σκιά του Χορτιάτη

Η Θεσσαλονίκη ξαναβρήκε τον υβριδικό εαυτό της μέσα από την **3η Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης**, η οποία συνένωσε τις εικαστικές δυνάμεις της πόλης και ψηλάφησε μέσω της τέχνης την επισφαλή κατάσταση στην οποία βρίσκεται ο κόσμος μας σήμερα. Από τη Μαριλένα Αστραπέλλου.

Είναι αλήθεια ότι όταν βρίσκεσαι μπροστά στον γκρεμό και έχεις πίσω σου ένα ρέμα οι επιλογές σου είναι πολύ συγκεκριμένες και καθόλου ευσίωνες. Οι Πάολο Κολόμπο,

Μαχίτα Ελ Μπαχά Ουριέτα και Μαρίνα Φωκίδη, επιμελητές της 3ης Μπιενάλε Σύγχρονης Τέχνης της Θεσσαλονίκης – ή Biennale:3, αν προτιμάτε – επέλεξαν πάντως να συμπίξουν ελαφρώς τη γνωστή έκφραση για να μεγαλώσουν προφανώς το εύρος των επιλογών που διαθέτει κάποιος όταν βρίσκεται σε αυτή τη δυσχερή κατάσταση. «Ο γκρεμός και το ρέμα» είναι λοιπόν ο αλληγορικός τίτλος του κεντρικού προγράμματος της Μπιενάλε του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης, η οποία ολοκληρώνει σήμερα τον τρίμηνο κύκλο της. «Θέλαμε ο τίτλος να δηλώνει την κατάσταση στον κόσμο σήμερα» σχολιάζει η Μαρίνα Φωκίδη και συμπληρώνει: «Θέλαμε επίσης να επιλέγει ο επισκέπτης τι μπορεί να υπάρχει ανάμεσα στον γκρεμό και στο ρέμα. Κάτι παραγωγικό, μια έκθεση τέχνης για παράδειγμα. Και μολονότι δεν υπήρχε καταγγελτική διάθεση, η πολιτική διάσταση ήταν πανταχού παρούσα στην Μπιενάλε. Η τέχνη είναι πάντα πολιτική. Γιατί καθετί που κάνουμε είναι πολιτικό από τη στιγμή που είμαστε όντα με συνείδηση. Η εικαστική κουλτούρα ανοίγει κάποια παράθυρα στον παραλογισμό από τα οποία μπορούν να αναδυθούν πιο ουσιαστικές πολιτικές πράξεις. Χρειαζόμαστε την ποιητικότητα της τέχνης για να δούμε ξανά τον κόσμο με πιο σοβαρή διάθεση, γιατί η πολιτική δεν μας βοηθάει να οδηγηθούμε προς αυτή την κατεύθυνση». Πολλοί οι τίτλοι για μια Μπιενάλε, διότι βασικά δέσποζε ο υπέρτιτλος «Παλιές διασταυρώσεις – Make it New». Ξεκαθαρίζουμε λοιπόν ότι αναφέρεται σε ευρύτερη εικαστική έρευνα που θα διεξαχθεί στην πόλη τα επόμενα έξι χρόνια (στις επόμενες δύο >>

ΠΑΡΑΔΟΞΟ ΣΥΜΠΛΗΝ

Το έργο της Ειρήνης Μίγα «A Paradoxical Epicenter of an Enchanting Entity Can Also Be Encountered if Only You Just Stop L...» (2010) εκτίθεται μέχρι και σήμερα στο Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (Μονή Λαζαριστών) στο πλαίσιο της Biennale:3 της Θεσσαλονίκης.

ΤΕΧΝΗΣΤΟΠΙΑ

1 Έργο του Χράιρ Σαρκισιάν από τη σειρά «In Between» (2007). Εκτίθεται στο Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης (Μονή Λαζαριστών) σε αντιπαράθεση με το έργο του Σολομών Νικρίπιν, «Αντρας με ψηλό καπέλο» (1927).

2 Γενική άποψη του Αλατζά Ιμαρέτ (πρώην πτωχοκομείο).

Μπιενάλε) μέσω χρηματοδότησης από το ΕΣ-ΠΙΑ και με επίκεντρο τον χώρο της Μεσογείου και τη μακρά ιστορία πολιτισμικών διασταυρώσεων στην περιοχή μέσα από την «Κίνηση των 5 μουσείων Θεσσαλονίκης» (Αρχαιολογικό Μουσείο, Μουσείο Βυζαντινού Πολιτισμού, Κρατικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης, Μακεδονικό Μουσείο Σύγχρονης Τέχνης και

Τελλόγγλειο Ίδρυμα Τεχνών του ΑΠΘ).

Παντρεύοντας λοιπόν τον τίτλο με τον υπέρτιτλο και μέσα από εκθέσεις, παράλληλες εκδηλώσεις και φεστιβάλ performance, οι επιμελητές άπλωσαν την Μπιενάλε πέρα από τα πέντε βασικά μουσεία, σε 12 σημεία της πόλης, σε λιγότερο ή περισσότερο γνωστές γωνιές, εκθέτοντας τη δουλειά 70 καλλιτεχνών. Στο παράλληλο πρόγραμμα φιλοξενήθηκαν πολύ ενδιαφέρουσες εκθέσεις – όπως αυτή με τίτλο «Οι Εβραίοι στη Θεσσαλονίκη – Ανεξίτηλα σημάδια στον χώρο» στο υπόγειο του Αρχαιολογικού Μουσείου – οι οποίες εξερεύνησαν την ιστορική στρωματογραφία της πόλης.

Πίσω στο κεντρικό πρόγραμμα και στα μνημεία με τα «εξωτικά» ονόματα: Αλατζά Ιμαρέτ, Γενί Τζαμί, Κάζα Μπιάνκα, Μπέν Χαμάμ. Μπορεί να χαθείς στον δρόμο που οδηγεί από το ένα στο άλλο, αλλά στο μεταξύ θα έχεις ανακαλύψει μια ολόκληρη πόλη και θα έχεις ξεφύγει για λίγο από τη ζοφερή πραγματικότητα.

Στο Αλατζά Ιμαρέτ, άλλοτε φημισμένο τζαμί

και «πολύχρωμο πτωχοκομείο» του 15ου αιώνα, οδηγείται κανείς όταν ανεβεί τα σκαλιά επί της οδού Κασσάνδρου, δύο δρόμους μακριά από τον Άγιο Δημήτριο. Οι καλλιτέχνες που φιλοξενήθηκαν εκεί επελέγησαν από τη Μαρίνα Φωκίδη, η οποία επανέφερε την πάλαι ποτέ πολυχρωμία στο εσωτερικό του κτιρίου. Ενδεικτικά, τα σκίτσα του Πάνου Κουτρομπουσέ με τη σουρεαλιστική ατμόσφαιρα που παραπέμπει σε κόμικς, παρ' ότι προϊόντα των δεκαετιών του '60 και του '70, παρέμειναν ιδιαίτερα επίκαιρα. Λίγα βήματα μακρύτερα, σε ένα σκοτεινό δωμάτιο, μπροστά από έναν μεγάλο καναπέ, προβαλλόταν το μαραθώνιο έργο «I-be area» του Αμερικανού Ράιαν Τρεκάρτιν, ένα θορυβώδες, πολύχρωμο, βαθιά ενοχλητικό, αλλά και με έναν παράδοξο τρόπο απολαυστικό βίντεο που παρωδεί με τρόπο γκροτέσκο και χαστικό την κουλτούρα της τηλεόρασης. Οποιος ήθελε – και άντεχε – μπορούσε να παρακολουθήσει και τα 108 λεπτά του, αφού αν μη τι άλλο μπορούσε να καθήσει αναπαυτικά για να βυθιστεί στον κόσμο αυτού του έργου της «κοινωνικής επιστημονικής φαντασίας» το οποίο σφυροκοπά ανελέητα το κεφάλι του θεατή με την έντασή του.

Επειτα από τον καταιγισμό βασανιστικών εικόνων, η επιστροφή στους δρόμους της πόλης ήταν σχεδόν λυτρωτική. Στο Μπέν Χαμάμ (γνωστό και ως «Λουτρό ο Παράδεισος»), το οποίο είχε συμπεριληφθεί και στην προηγούμενη Μπιενάλε, συστήθηκε ένα τύπος «information centre», ένας τόπος συνάντησης όπου ο επισκέπτης μπορούσε να δει αρχεία από το Αραβικό Ίδρυμα Φωτογραφίας, να ανταλλάξει βιβλία μέσω της ομάδας 98weeks ή να πουλήσουν δικά τους, ή να χαζέψει τι προβάλλει το Ikonomenasa, ένα κανάλι αποκλειστικά αφιερωμένο στην τέχνη, το οποίο εκπέμπει καθημερινά όλο το 24ωρο χωρίς διακοπές για διαφημίσεις, χωρίς την προσθήκη ήχου ή αφήγησης, σε 24 χώρες της περιοχής Menasa – Μέση Ανατολή, Βόρεια Αφρική και Νότια Ασία.

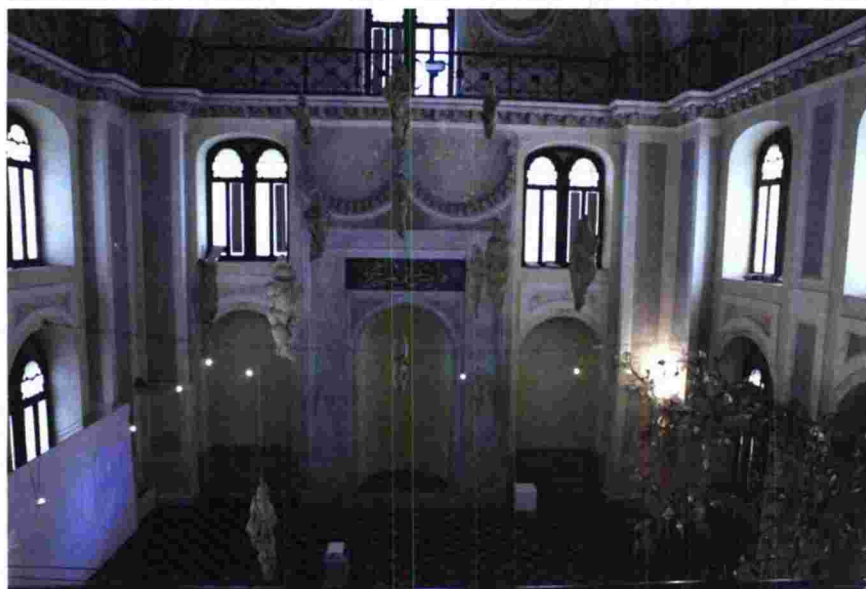
Λίγο μακρύτερα, επί της οδού Αρχαιολογικού Μουσείου, βρίσκεται το Γενί Τζαμί. Ένα κτίριο-παλίμψηστο της ιστορίας της πόλης, ένα «τυπικό δείγμα εκλεκτισμού με κυρίαρχα μορφολογικά στοιχεία αναγέννησης και μπαρόκ, χωρίς να λείπουν βυζαντινές, ισλαμικές και νεοκλασικές επιδράσεις» σύμφωνα με τον Βασίλη Δημητριάδη («Τοπογραφία της Θεσσαλονίκης κατά την εποχή της Τουρκοκρατίας 1430-1912»). Αυτό και αν είναι υβριδικός χαρακτήρας! Χτίστηκε το 1902 από εξισλαμισμένους εβραίους της Θεσσαλονίκης, φιλοξένησε πρόσφυγες μετά τη Μικρασιατική Καταστροφή, στέγασε το Αρχαιολογικό Μουσείο ως το 1962. Ένα υπέροχο κτίριο το οποίο στον προαύλιο χώρο του φιλοξενεί αρχαιολογικά »

ΝΟΣΤΑΛΓΙΑ

1 Πάρτι στην οικία της οικογένειας Osseiran στο Λίβανο, το 1955 από το Αραβικό Ιδρυμα Φωτογραφίας (Arab Image Foundation) το οποίο ιδρύθηκε στη Βηρυτό το 1997. Αποστολή του, η συλλογή και διαφύλαξη φωτογραφιών από τον αραβικό κόσμο. Μέρος της συλλογής παρουσιάζεται ποικιλοτρόπως στο Μπέη Χαμάμ.

2 Εσωτερική άποψη του Γενί Τζαμί (πρώην Αρχαιολογικού Μουσείου). Διακρίνεται το έργο «Ωδή στους Αδικοχαμένους» του Δανού Νικολάι Λάρσεν.

ευρήματα, τους τελευταίους μήνες φιλοξένησε και δουλειές καλλιτεχνών που επέλεξε η Μαχίτα Ελ Μπαχά Ουριέτα. Όπως τη σειρά «Δικτάτορες – Σπουδές για ένα μνημείο» του Λιβανέζου Μαρβάν Σαχμαράνι, μια σειρά ζωγραφικών έργων που αναπαριστούν ολόσωμα πορτρέτα 12 δικτατόρων που «ζουν (ή έχουν ζήσει) και εργάζονται» κυρίως στην Ανατολική Μεσόγειο. Από τον εξώστη του κυρίου που φιλοξένησε τα συγκεκριμένα έργα ο επισκέπτης μπορούσε να έρθει σε πιο άμεση επαφή και με την «Ωδή στους Αδικοχαμένους» του Δανού Νικολάι Λάρσεν. Τα αιωρούμενα «όστρακα» που κρέμονταν από την οροφή του κυρίου θύμιζαν τυλιγμένα άψυχα κορμιά σε κουβέρτες και ήταν ακριβώς αυτό, ένας φόρος τιμής σε όσους μετανάστες χάθηκαν στον δρόμο της αναζήτησης για μια καλύτερη ζωή. Το Γενί Τζαμί μαζί με το Αλατζά Ιμαρέτ αποτέλεσαν δύο από τους πιο δυνατούς σταθμούς της 3ης Μπιενάλε γιατί συμπύκνωσαν όλες τις προθέ-

σεις των επιμελητών με τρόπο πολυεπίπεδο, αβίαστα συναισθηματικό και ουσιαστικά επιμορφωτικό.

Στην περιοχή Σοφούλη, πηγαίνοντας προς Καλαμαριά, η Κάσα Μπιάνκα ή «Villa Fernandez» δεσπόζει σε ένα «θαμπό» σημείο της λεωφόρου Βασιλίσσης Ολγας, εκεί όπου κάποτε χτίζονταν οι επαύλεις των μεγαλοστικών οικογενειών της πόλης. Επειδή λοιπόν θεωρήθηκε ότι σηματοδοτεί την «εσωστρεφή ζωή», θεωρήθηκε και το ιδανικό μέρος για την ανάδειξη της ανάγνωσης και της λογοτεχνίας. Εκεί ο καλλιτέχνης, συγγραφέας και μουσικός Αλμπέρτο Σαβίνιο βρέθηκε σε διάλογο με το έργο του Ανδρέα Εμπειρικού, ενώ στις προθήκες παρατάχθηκαν τα σημειωματάρια καλλιτεχνών όπως ο Νάνος Βαλαωρίτης ή ο Παύλος Νικολακόπουλος. Στη νεκρική σιγή που επικρατεί στα δωμάτια του κυρίου επετέυχθη ακριβώς αυτό, να μεταδοθεί δηλαδή μια εσωστρεφής διάθεση χωρίς να υπάρχει έντονα

η αίσθηση του αναπόφευκτου της επιλογής, γκρεμός ή ρέμα.

Από το χάος των δρόμων της πόλης στη σιωπή των έρημων χώρων όπου διεξάγεται μια άλλη εποχή του χρόνου η Διεθνής Εκθεση Θεσσαλονίκης και στο σκοτάδι του πρώτου ορόφου του Μακεδονικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης. Τα έργα που εκτίθενται από τις 18 Σεπτεμβρίου μέχρι και σήμερα σε καθένα από τα πέντε μουσεία συμπλέουν με τη θεματική του κάθε χώρου. Ενδεικτικά, το βίντεο του Παντελή Παντελόπουλου «Κί Sano Terra (Κ Εις Ανώτερα)» αποτυπώνει μια φουτουριστική πόλη που μετασχηματίζεται διαρκώς σε κάτι ακόμη πιο δυσόικνο, ενώ το έντονο κιαροσκούρο της βιντεοεγκατάστασης με τίτλο «The Lightworkers» της Γεχουντίτ Σασπόρτας παραπέμπει σε καμένη γη και αποδίδει με τρόπο πολύ ποιητικό τις αποχρώσεις και την υφή του μέλλοντος που ανοίγεται μπροστά μας.

Στο Βυζαντινό Μουσείο η ταινία μικρού μήκους της Κατερίνας Αθανασοπούλου «Engine Angelic» περιγράφει μια μηχανική δυστοπία με σπάνια ευαισθησία και ομορφιά, ενώ η ευφυής ειρωνεία των πολύχρωμων γλιπτών του Διονύση Καβαλιεράτου από χρωματιστή σιλικόνη, ξύλο και μέταλλο διέλυσε προς στιγμήν τη μυσταγωγική ατμόσφαιρα του μουσείου. Στο διαμετρικά αντίθετο άκρο της πόλης, στο κτίριο του Κρατικού Μουσείου Σύγχρονης Τέχνης στη Μονή Λαζαριστών στη Σταυρούπολη, τα έργα αντιπαρατέθηκαν με τη συλλογή Κωστάκη (η οποία, ως γνωστόν, αποτελεί τμήμα της μόνιμης συλλογής του Μουσείου). Σαφέστατα μπορούσε κάποιος να διακρίνει λανθάνουσες συγγένειες μεταξύ τους. Για παράδειγμα, ανάμεσα στις αλληγορικές, ακατάληπτες αφηγήσεις των έργων της Ειρήνης Μίγα και στο «Γυμνά στο τοπίο» της Ναντέζντα Ουνταλτσόβα, ένα έργο που φιλοτεχνήθηκε το 1914 βασισμένο στις αρχές του κυβοφουτουρισμού. Εστω και αν η αντιπαράθεση αυτή δεν ενδυνάμωσε ουσιαστικά τη βασική θεματική της Μπιενάλε, αποτέλεσε ωστόσο μια ενδιαφέρουσα αντίστιξη και παρέμεινε πιστή στο πνεύμα της. ●